

UOT 37.01

Mehriban Natiq qızı Hakverdiyeva
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti

FƏAL (İNTERAKTİV) TƏLİM PROSESİNDƏ RİYAZIYYAT FƏNNİ ÜZRƏ ŞAĞIRD NAILİYYƏTLƏRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

Мехрибан Натиг ызы Хаквердиева
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет

ОЦЕНИВАНИЕ ДОСТИЖЕНИЙ УЧАЩИХСЯ ПО МАТЕМАТИКЕ В АКТИВНОМ (ИНТЕРАКТИВНОМ) ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ

Mehriban Natig Hakverdiyeva
Azerbaijan State Pedagogical University

EVALUATION OF STUDENT ACHIEVEMENT IN MATHEMATICS IN AN ACTIVE (INTERACTIVE) LEARNING PROCESS

Xülasə: Riyaziyyatda şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi mövzusunda aid bu məqalədə şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi öz əksini tapıb. Biz bu məqalədə əsasən ənənəvi qiymətləndirmə ilə yeni qiymətləndirmə arasındakı əlaqələr araşdırdıq. Yeni qiymətləndirmə sisteminin müasir təhsilimiz üçün əhəmiyyətini aydınlaşdırmışıq.

Açar sözlər: *monitorinq, qiymətləndirmə, fəal təlim*

Резюме: В статье нашли отражение формы оценивания учащихся по математике. Автором статьи рассмотрены отношения между традиционным оцениванием и новым. А также выявлено значение оценивания в современном образовании.

Ключевые слова: *мониторинг оценка, интерактивное обучение*

Summary: Evaluation of student achievement in mathematics, related to the topic of student assessment reflected in this article. In this article, we mainly discussed the relationship between the new assessment with traditional assessment. We clarified the importance of the new assessment system for our modern educational system.

Key words: *monitoring, evaluation, active learning*

“Fəal (interaktiv) təlim” şagirdlərin fəal idrak fəaliyyətinə əsaslanan və təhsil prosesinin digər iştirakçıları ilə əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirilən təlim nəzərdə tutur. Çox vaxt bu anlayışın sinonimi kimi “**interaktiv təlim metodları**” anlayışından istifadə olunur. Belə ki, “interaktivlik” termini “dialoqu, qarşılıqlı təsiri” bildirir. Bu təlim metodunu ifadə etmək üçün həmçinin “**problem-dialoji**”, “**problemlı**”, “**evristik təlim**” anlayışlarından da istifadə olunur.

Fəal (interaktiv) təlim tədrisin və idrak fəaliyyətinin təşkili və idarə olunması metodlarının məcmusudur. Bu təlim üçün aşağıdakı cəhətlər səciyyəvidir:

- Müəllim tərəfindən şüurlu surətdə (iradi olaraq) idraki problem situasiyasının yaradılması;
- Problemin həlli prosesində şagirdlərin fəal tədqiqatçı mövqeyinin stimullaşdırılması;
- Şagirdlər üçün yeni və zəruri olan biliklərin müstəqil kəşfi, əldə edilməsi və mənimsənilməsi üçün şəraitin yaradılması.

Yeni yanaşmanın mahiyyəti ondan ibarətdir ki, təlim şagirdlərin yaddaşının təkcə yeni elmi biliklərlə (informasiya ilə) zənginləşdirilməsinə deyil, həm də təfəkkürün müntəzəm inkişaf etdirilməsi əsasında daha çox biliklərin müstəqil əldə edilməsi və mənimsənilməsi, ən mühüm bacarıq və vərdislərinin, şəxsi keyfiyyət

və qabiliyyətlərin qazanılmasına yönəlib. Bu zaman şagirdlər müəllimin rəhbərliyi altında, xüsusən seçilmiş, asan başa düşülən və yadda qalan, ən vacib təlim materialının öyrənilməsi prosesində fakt və hadisələrin səbəb-nəticə əlaqələrini, qanunauyğunluqlarını aşkar etməyi, nəticə çıxarmağı, mühüm və dərin ümumiləşdirmələr aparmağı öyrənirlər.

Problemlə vaxtiyyətin yaradılması.

Şəxsiyyətdə yönəlmiş təlim prinsipinə uyğun olaraq təlim prosesi yalnız şagirdin tədqiqatçı mövqeyinə, onun idraki maraqlarına əsaslananda səmərəli olur. Bu mövqeyi yaratmaq üçün mərkəzi təlim prosesi-tədqiqat olmalıdır. Hər tədqiqat işə ilk növbədə problemin qoyulmasından başlanır.

Fəal (interaktiv) təlim metodu təqdim edilən informasiyanın ziddiyyətli və yarımçıq olması səbəbindən əqli cəhətdən gərgin (problemi) vəziyyətin yaradılmasına əsaslanır. Bu cür vəziyyətin yaradılması şagirdləri qarşıya qoyulmuş məqsədə nail olmaq yollarını axtarmağa sövq edir və bununla da onların təkəkkürünü fəallaşdırır. Bu da öz növbəsində şagirdlərdə idrak fəallığı yaradır, onların tədqiqat fəaliyyətini artırır.

Problemlə vaxtiyyət - məsələnin həllində ziddiyyətlərin, müxtəlif nöqtəyi-nəzərlərin və variantların mövcudluğunu ehtiva edən vəziyyətdir

Problemin aşağıdakı xüsusiyyətlərini nəzərə almaqla problemlə vaxtiyyətin yaradılması və tədqiqat mümkündür:

- ✓ Diqqəti cəlb edən və maraqlı;
- ✓ Müxtəlif fərziyyətlər yaradan;
- ✓ Müstəqil tədqiqat üçün mümkün olan;
- ✓ Şagirdin imkanlarına müvafiq (onun inkişaf səviyyəsinə uyğun gələn, lakin asan olmayan);
- ✓ Şagirdə öz bacarığını həyata keçirməyə imkan verən

İdrak fəaliyyətinin fəallaşdırılmasının ən başlıca mexanizmlərindən biri ənənəvi təlim sxeminin dəyişdirilməsidir, yəni:

- Ona tədqiqat xarakteri verilməsi;
- Şagirdin biliklərin mənimsənilməsi prosesinin başlıca simasına, bərabərhüquqlu subyektdə çevrilməsidir.

Bu da təlim prosesində şagirdlərin və müəllimin mövqələrinin və onların funksiyalarının dəyişdirilməsi hesabına əldə oluna bilər.

Şagirdin mövqeyi – “kəşf edən”, “tədqiqatçı” mövqeyidir; o, gücü çatdığı məsələlər və problemlərlə üzləşərkən, bunları müstəqil tədqiqat prosesində həll edir. Bu zaman təlimin mühüm şərti qismində uşağın təlimin məqsədlərini şüurlu surətdə tərkib hissələrinə bölə bilməsi zərurəti çıxış edir: nəyi dərk etməli, nə üçün dərk etməli, nəyi öyrənməli, nə üçün öyrənməli, necə öyrənməli və bu, hansı nəticələrə gətirib çıxara bilər (təlimin bəhrəsi necə olmalıdır).

Müəllimin mövqeyi – “bələdçi” (fasilitator), “aparıcı” (istiqlalət verən) mövqeyidir. Fəal təlim prosesində şagirdləri biliklərə aparacaq yolda müəllimin bir bələdçi kimi əsas funksiyası, təyinedici rolunu fasilatasiya (ingilis dilində facilitation - əlverişli şərait yaratma) adlanır. Bu, müəllim liderliyinin yeni tipidir. Bu liderlik müəllimlə şagirdin təhsilin məqsədinə nail olmağa yönəldilmiş birgə fəaliyyətinə əsaslanır. Bu zaman müəllim şəxsi nüfuz sahibi kimi sinfi üzərində “ağalıq” etmir və özünü ondan yüksəkdə tutmur. Əksinə o, sistemli, ardıcıl və məqsədyönlü şəkildə şagirdlərlə əməkdaşlıq edir: problemlə vaxtiyyəti təşkil edir, tədqiqat məqsədlərinin qoyuluşunda şagirdlərə istiqamət verir, bunların həllində metodik kömək göstərir, biliklərin əldə edilməsi və mənimsənilməsi yollarını öyrədir. Müəllimin vəzifəsi – **öyrənməyi öyrətməkdir**. Başqa sözlə desək, müəllim təlim fəaliyyətinin əsas tərkib hissələrini mənimsənməkdə uşağa kömək edir, eyni zamanda özü biliklərin əldə edilməsinə və tətbiqinə dair zəruri əqli üsul və vasitələrə praktik cəhətdən yiyələnir.

Problemin aktuallığı və praktik əhəmiyyəti. Müşahidələr göstərir ki, məktəb riyaziyyatı tədrisində qiymətləndirmə böyük əhəmiyyətə malikdir. Qiymətləndirmə düzgün şəkildə, tam aktuallığı ilə aparılır.

Problemin elmi yeniliyi. Məktəb riyaziyyat kursunda ənənəvi qiymətləndirmə ilə yeni qiymətləndirmə arasındakı əlaqələr araşdırılır və bu zaman yeni qiymətləndirmənin şagird nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsində daha effektiv nəticə alındığını gördük.

Ədəbiyyat:

1. Adıgözəlov A.S. Məktəbdə riyaziyyat təliminin nəzəri əsasları. Bakı, 2018.
2. Mahmudov N. Ümumi təhsil pilləsində qiymətləndirmə. Bakı, 2012.
3. Veysova Z. Fəal interaktiv təlim. Bakı, 2007.
4. Fəal təlim: Təlimatçılar və müəllimlər üçün vəsait. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi. Təhsilin inkişafı Mərkəzi. Bakı, 2003.
5. Fəal təlim üzrə nümunəvi dərslərin toplusu: Dərs vəsaiti. I cild UNİCEF. Bakı, 2001.

E-mail: mehriban.haqverdiyeva95@mail.ru

Rəyçilər: *ped.ü.elm.dok., prof. A.S. Adıgözəlov*

Redaksiyaya daxil olub: 06.11.2018